

واکاوی مؤلفه‌های شهر زیارتی مطلوب*

(مورد مطالعه شهر مشهد)

مژگان عظیمی هاشمی^{۱*}، فائزه اعظم کاری^۲، جعفر خیرخواهان^۳، مژگان ثابت تیموری^۴، سعید شریعتی^۵

^۱دکترای جامعه‌شناسی و استادیار پژوهش پژوهشکده گردشگری جهاد دانشگاهی

^۲کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی و پژوهشگر پژوهشکده گردشگری جهاد دانشگاهی

^۳دکترای اقتصاد و پژوهشگر پژوهشکده گردشگری جهاد دانشگاهی

^۴دکترای اکولوژی و پژوهشگر پژوهشکده گردشگری جهاد دانشگاهی

^۵کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی و مربی پژوهشکده گردشگری جهاد دانشگاهی

(تاریخ دریافت: ۹۲/۰۱/۲۰ تاریخ پذیرش: ۹۲/۰۴/۲۰)

چکیده

این نوشتار در مقام واکاوی مؤلفه‌های شهر زیارتی مطلوب با تأکید بر شهر مشهد می‌باشد. به لحاظ مفهومی مدل شهر زیارتی مطلوب شامل ابعاد و شاخص‌های چندگانه محیطی و کالبدی، اقتصادی، مدیریتی و سیاست‌گذاری و اجتماعی-فرهنگی است. در این مطالعه، ترکیبی از روش‌های اسنادی، بحث گروهی، تحلیل ثانویه، پیمایش محدود، تحلیل سلسله‌مراتبی (تصمیم‌گیری چندگزینه‌ای به شیوه فازی) به کار گرفته شد. به لحاظ مفهومی مدل شهر زیارتی مطلوب، نظامی دارای تعادل است که دارای چهار کارکرد اصلی تطابق با محیط، دستیابی به هدف، انسجام اجتماعی و پایداری الگوهای فرهنگی توسط خرده‌نظام‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شهر است و رابطه درون و بین هر یک از خرده‌نظام‌ها با الگوی تعادلی و نفوذ متقابل، زمینه حفظ و پایداری سیستم را فراهم می‌سازد. مؤلفه‌های اصلی و شاخص‌های پیشنهادی در فرآیند مطالعات نظری و بررسی تجارب جهانی در ارائه شاخص‌های مطلوب (در وجوه متفاوت)، پس از مصاحبه با کارشناسان و مدیران اصلاح‌شد و در نهایت پس از جمع‌بندی دیدگاه‌ها و به‌کارگیری تکنیک تحلیل عاملی تأییدی برخی از شاخص‌های اولیه حذف یا ادغام شدند و برخی تغییر یافتند. در نهایت، برای چهار بُعد اصلی در مجموع بیست مؤلفه و صد شاخص برگزیده شد.

واژگان کلیدی: شهر زیارتی مطلوب، توسعه زیارت، رویکرد نظام‌واره، تکنیک AHP فازی.

فهرست منابع و مراجع

- آذر، عادل و فرجی، حجت (۱۳۸۱)، *علم مدیریت فازی*، اجتماع، چاپ اول، تهران.
- چلبی، مسعود، ۱۳۸۵، *تحلیل اجتماعی در فضای کنش*، نشر نی، تهران.
- زمانی، محمد (۱۳۹۰)، *فرهنگ زیارت، الگوی زندگی در حریم رضوی*، مؤسسه فرهنگی هنری تجلی رضوان با همکاری دبیر خانه شورای عالی فرهنگی آستان قدس رضوی.
- زاهدی، محمد و رنجبریان، بهرام (۱۳۸۴)، *مدیریت توسعه پایدار جاذبه‌های گردشگری*، مجموعه مقالات نقش صنعت گردشگری در توسعه مازندران، نشر رسانش، بی‌جا.
- لی، جان، (۱۳۷۸)، *گردشگری و توسعه در جهان سوم*، ترجمه عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری و معصومه السادات صالحی امین، شرکت چاپ و نشر بازرگانی، تهران.
- ناظمی، شمس‌الدین، فتحی، علی، دیده‌خانی، حسین، (۱۳۸۹)، «به‌کارگیری مدل ترکیبی تحلیل سلسله مراتبی فازی و تحلیل سوات در برنامه‌ریزی استراتژیک آموزش عالی»، *مجله دانش و فن آوری*، شماره ۲، صفحات ۹۶-۷۶.
- نقی‌زاده، محمد (۱۳۸۹)، "تأملی در چیستی شهر اسلامی"، *فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی*، شماره ۱.
- نقی‌زاده، محمد (۱۳۷۸)، «صفات شهر اسلامی در متون اسلامی»، *مجله هنرهای زیبا*، شماره ۴ و ۵.
- واسطی، شیخ‌الحامید (۱۳۸۸)، *نگرش سیستمی به دین بررسی هویت استراتژیک دین*، موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام، مشهد.
- Antrop, Marc (2000), "Changing patterns in the urbanized countryside of Western Europe". *Landsc. Ecol.* 15, 257-270.
- Blanke, Jennifer and Thea Chiesa (2011), **Travel & Tourism Competitiveness Report**, World Economic Forum, Geneva.
- Charlsen, J. and Jafari, J. (1996), "Culture and International Tourism", *Annals of Tourism Research*, vol 123, No 4.
- Cohen. E. and Cooper. R. L., (1986), "Language and Tourism", *Annals of Tourism Research*. 13 (4).
- Neminei, Irma, (2004), "The Attractive City: Urban Quality and Social Responsibility in Salo", **3rd MECIBS Conference Urban Change and Strategies in Medium Sized Cities Lessons from Cities around the Baltic Sea**, 1-3 February, Randers - Denmark.
- OECD (2005), **International Symposium: Enhancing City Attractiveness for the Future**, 2-3 June, Nagoya Congress Centre, Japan.
- Ritchie, J.R.B. and Crouch, G. (2003), **The Competitive Destination: A Sustainable Tourism Perspective**, CABI Publishing, Wallingford.
- Swarbrook, J. (1999), **Sustainable Tourism Management**, CABI Publishing.
- Timothy, D. J., Olsen, D. H. (2006), **Tourism, Religion and Spiritual Journeys**, Rutledge, London.
- Urban World Quarterly (2010), "Better City Better Life", December, **Information Services**, pp 68.
- Wahab, Salah and Pigram, John J. (1997), **Tourism Development and Growth: The Challenge of Sustainability**, Routledge, London.
- Zhao, Jingzhu (2011), "Brief Review of Sustainable City Towards Sustainable Cities in China", **SpringerBriefs in Environmental Science**, 2011, Volume 1, 1-13, DOI: 10.1007/978-1-4419-8243-8_1.